

Didaktické principy

Co to jsou didaktické principy?

Didaktické principy (také didaktické zásady) můžeme chápat jako jakési poučky (teze, pravidla), které, když se jimi budeme v rámci edukace řídit, zaručí efektivnost vyučování. Pedagogické principy shrnují osvědčené zkušenosti lidstva a často bývají součástí dobře rozpracovaných pedagogických teorií (J.H. Pestalozzi, H. Spencer). Většina tradičních didaktických principů byla již rozpracována v dílech J. A. Komenského.

Různé pedagogické principy vycházejí z různých filozofických východisek. Zejména v současné době se uplatňují i principy velmi odlišné od tzv. „tradičních didaktických principů“. Vycházejí především z koncepcí různých alternativních škol.

V poslední době je ovšem význam didaktických principů opomíjen. Důvod je zřejmě ten, že moderní pedagogika se opírá zejména o výsledky empirického pedagogického výzkumu a předpokládaná efektivnost didaktických principů nebyla doposud spolehlivě empiricky potvrzena a nebyl ani doposud vytvořen obecně platný systém zásad. (srv. Průcha 2000; Kalhoust, Obst 2002)

Zde je výčet pedagogických principů (je ovšem dlužno poznamenat, že v jednotlivých teoriích didaktiky se počet didaktických principů odlišuje)

- Princip soustavnosti a přiměřenosti (obsah, cíle a metody vyučování by měly odpovídat úrovni psychického i fyzického vývoje žáků)
- Princip uvědomělosti (žák musí rozumět smyslu svého učení a porozumět předmětu učení)
- Princip postupnosti (při vyučování se má postupovat od jednoduchého ke složitějšímu, od blízkého k vzdálenějšímu, od méně četného k početnějšímu, atd.)
- Princip systematičnosti (vyučování by mělo mít formu logicky uspořádaného systému)
- Princip názornosti (při vyučování je třeba podporovat abstraktní představy o jevech a dějích vhodným modelem – obrazovým či jiným neverbálním prostředkem prezentace učiva, aby si žáci mohli osvojit správný názor)
- Princip aktivity (vyučování by mělo začleňovat co nejvíc přímých poznávacích činností)
- Princip spojení teorie s praxí (vyučování by mělo vedle teoretických poznatků zprostředkovávat i praktické zkušenosti a učivo by pokud možno mělo být předáváno v kontextu praktické aplikace)

- Princip individuálního přístupu k žákům (učitel by měl respektovat individualitu žáka s ohledem na jeho předpoklady k učení či rodinné zázemí apod.)
- Princip vědeckosti (vědecké poznání je pro účely výuky často nutné transformovat do podoby, která je přiměřená psychickému vývoji žáka, nicméně tato transformace by měla být provedena tak, aby se látka nedostala do konfliktu s původní vědeckou teorií)

(srv. Kalhoust Obst 2002; Průcha 2000)

Příklady didaktických principů, jak je formuloval J. A. Komenský:

- Učitel nechť neučí, kolik sám může učit, nýbrž kolik může žák pochopit
- Vždy postupně nikdy krokem
- Vše vlastními smysly, vždy a rozmanitě
- Všemu se vyučuje a učí příklady, ukázkami a cvičeními
- Nechť se vyučuje a učí: Nečetným před četným. Krátkým před obširným. Jednoduchým před složenými. Obecným před zvláštními. Blízkým před odlehlejšími

Jan Průcha (2002) uvádí ještě poněkud odlišné příklady didaktických principů, jak je formulují američtí autoři (M. Pash et al. 1998). Zde jsou příklady některých z nich:

- Princip soustředění na klíčové pojmy (to je požadavek, aby se zajistilo, že výuka bude zaměřena na několik klíčových pojmů a generalizací a ne na memorování izolovaných fakt)
- Princip kulturního kontextu (zajišťuje respektování důstojnosti obou pohlaví i odlišných kultur)
- Princip předchozích znalostí (zajišťuje vhodnou reflexi dosavadních znalostí žáků, na kterých je třeba stavět nebo je vhodně rekonstruovat)
- Princip rozmanitosti (zajišťuje přizpůsobení výuky různým učebním stylům, potřebám a preferencím žáků)

(Pasch 1998 In Průcha 2000)

Úkoly

- Pokuste se vypracovat přípravu na libovolnou výukovou hodinu předmětu vašeho oboru a pokuste se v rámci přípravy zajistit aplikaci co největšího počtu didaktických zásad
- Vyhledejte učebnici předmětu vašeho oboru a pokuste se posoudit, do jaké míry je její struktura v souladu s jednotlivými didaktickými principy, kdy je ignoruje, popř. kdy je s nimi v konfliktu.

Použitá literatura

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.